

La senyora Dalloway

Carles Montpart Tura

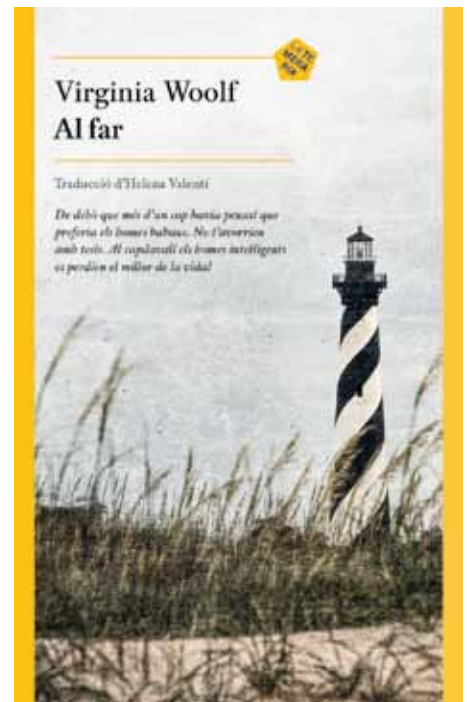
Aquest any, i amb una diferència de pocs mesos, s'han editat en català quatre títols importants de Virginia Woolf: la reedició de La senyora Dalloway, la nova traducció de Cap al far, i les traduccions per primer cop al català d'Entre els actes i del Diari d'una escriptora, una selecció de l'extens diari de l'autora que Leonard Woolf, el seu marit, va publicar l'any 1953. Aprofitem, doncs, aquesta circumstància per fer un breu repàs de la seva vida i per comentar aquestes novetats.

Una família benestant de Londres

Virginia Woolf, de nom de naixement Adeline Virginia Stephen (Londres 1882-1941), va néixer en una llar acomodada a South Kensington, Londres. Els seus pares, Leslie Stephen i Julia Prinsep Stephen, que havien estat casats anteriorment i havien enviadat, ja tenien, respectivament, un i tres fills. Del seu nou matrimoni en van néixer quatre més: Vanessa ("Nessa"), Thoby, Virginia i Adrian. El pare era novel·lista, historiador, assagista i biògraf i la mare —una dona d'una gran bellesa— havia nascut a l'Índia, s'havia traslladat a Anglaterra i havia treballat de model per a pintors prerafaelites com Edward Burne-Jones

Encara que no va anar a escola, Virginia va rebre classes de professors particulars i dels seus pares i va ser criada en un entorn ple de les influències de la societat literària victoriana. Henry James, George Henry Lewes, Julia Margaret Cameron (tia de Julia Stephen) i James Russell Lowell —que va ser el padrí honorífic de Virginia— es comptaven entre els visitants d'una casa que, per descomptat, tenia una immensa biblioteca. No obstant això, segons les memòries de l'escriptora, els seus records més vívids de la infància no van ser de Londres sinó de St. Ives, a Cornualla, on la família va passar les vacances d'estiu entre 1882 i 1894. La casa d'estiueig dels Stephen, «Talland House», tenia vistes a la platja de Porthminster i al far de Godrevy. El record d'aquestes vacances familiars i les impressions del paisatge d'aquell lloc van impregnar la ficció que Woolf va escriure en anys posteriors, principalment a la novel·la *Cap al far* (1927, traducció, amb el títol *Al far*, d'Helena Valentí, Proa, 1984, i de Xavier Pàmies, Editorial Alpha, 2022).

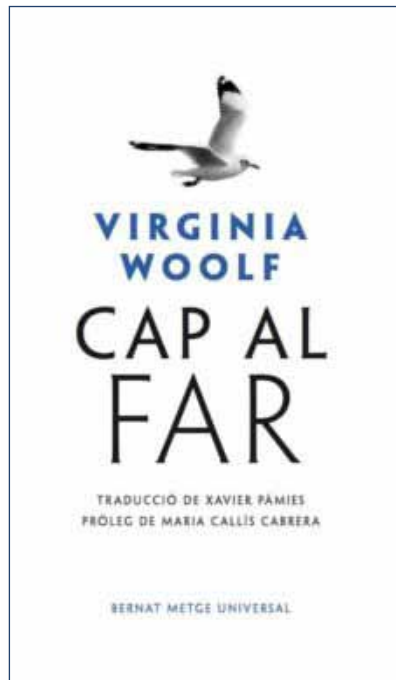
Al començament del seu interessant i aclaridor llibre de records *Un esbós del passat* (Viena Edicions, 2018, traducció i epíleg de Dolors Udina), l'autora afirma el següent: "Si la vida té una base sobre la qual se sosté, si és una copa que vas omplint, omplint i omplint, llavors no hi ha dubte que la meua copa se sosté sobre aquest record. És el record de ser al llit de l'habitació dels nens, a Saint Ives, mig adormida mig desperta" (p. 8). Al llibre *Cap al far* l'autora passarà comptes, a través del matrimoni protagonista, de la difícil relació de Virginia amb els seus pares, especialment amb la figura del pare, un home de temperament violent que l'autora descriurà com a

“espartà, ascètic i purità” (p. 14). De la mare, una persona que l'autora afirma que no va arribar a conèixer mai bé del tot, en dirà això: “A part de la seva bellesa, però, si és que es pot separar una cosa de l'altra, com era la mare? Molt ràpida, molt directa, pràctica, i divertida, dic d'entrada i improvisadament. Podia ser dura, no li agradava l'afectació” (p. 35).

Amb la sobtada mort de la seva mare, el 5 de maig de 1895, quan Virginia tenia només tretze anys, i la de la seva germana per part de mare, Stella—de 28 anys—dos anys després, la futura escriptora va començar a patir les seves primeres depressions. Ella mateixa narra l'impacte d'aquests fets a *Un esbós del passat*: “La mort de la mare havia estat un dolor latent —a tretze anys, no es pot dominar, concebre, tractar-lo. Però la mort de la Stella dos anys després va caure en una substància diferent; una base mental i una base existencial que estaven extraordinàriament desprotegides, immadures, desarmades, inquietes, receptives, expectants. [...] Tot això m'havia alterat la ment i l'havia fet inquieta” (p. 96-97).

Més endavant, la mort del seu pare a causa d'un càncer l'any 1905 li va provocar un atac alarmant que va fer que hagués d'estar ingressada. Aquestes crisis nervioses i períodes recurrents de depressió van estar motivats també, segons alguns dels seus biògrafs, pels abusos sexuals que tant ella com la seva germana Vanessa van patir a mans dels seus germanastres George i Gerald, uns fets als quals, d'acord amb la moral victoriana de l'època, Virginia Woolf només es va referir de manera molt indirecta. El que és cert és que, al llarg de la seva vida, Woolf es va veure assetjada per diaris canvis d'humor i per

diverses malalties associades —posteriorment englobades en el que s'ha anomenat trastorn bipolar— que, tot i que sovint van influir en la seva vida social, van provocar poques interrupcions en la seva producció literària.

Cercle de Bloomsbury

Després de la mort del seu pare i de la seva segona crisi nerviosa, Vanessa i Adrian, dos dels germans de Virginia, es van encarregar de vendre la casa del número 22 de Hyde Park Gate i de comprar-ne una altra al número 46 de Gordon Square, al barri de Bloomsbury. Allí s'hi va establir amb la seva germana Vanessa —reconeguda pintora que es casaria amb el crític Clive Bell— i els seus dos germans, en un barri que es va convertir en centre de reunió d'antics companys universitaris del seu germà gran, entre els quals figuraven intel·lectuals de la talla de l'escriptor E. M. Forster, l'economista J. M. Keynes i els filòsofs Bertrand Russell i Ludwig Wittgenstein. Un nucli intel·lectual que seria conegut com el cercle de Bloomsbury.

Després d'estudiar al King's College de Cambridge i al King's College de Londres, Woolf va conèixer Lytton Strachey, Clive Bell, Rupert Brooke, Saxon Sydney-Turner, Duncan Grant i Leonard Woolf. Aquests artistes i intel·lectuals del grup de Bloomsbury compartien alguns

criteris estètics, mostraven cert rebuig cap a la classe mitjana alta a què pertanyien, i es consideraven hereus de les teories esteticistes de Walter Pater, que van tenir ressonància a finals del segle XIX. Dins aquest grup hi va haver intenses relacions intel·lectuals, però també emotives i personals. Fruit d'aquestes últimes, el 1912, quan tenia trenta anys, Virginia es va casar

amb l'escriptor Leonard Woolf, economista i membre d'aquest cenacle artístic. Tot i el seu baix rang social i econòmic —Virginia es va referir a Leonard durant el seu compromís com un "jueu sense un cèntim"— la parella va compartir un lligam molt fort. Tots dos van col·laborar també professionalment, fundant junts el 1917 la cèlebre editorial Hogarth Press, que va editar l'obra de la pròpia Virginia i la de rellevants escriptors com Katherine Mansfield, T.S. Eliot, Sigmund Freud i Laurens van der Post, entre d'altres.

En el marc d'una ètica —la del grup de Bloomsbury— que estava en contra de l'exclusivitat sexual, el 1922 Virginia va conèixer l'escriptora i jardineria Vita Sackville-West, esposa de Harold Nicolson, amb la qual va mantenir una relació d'amants al llarg dels anys 20. El 1928, Virginia Woolf va regalar a Sackville-West l'obra *Orlando*, una biografia fantàstica en què la vida de l'heroi epònim abasta tres segles i ambdós sexes. Nigel Nicolson, fill de Vita Sackville-West, la va considerar «la carta d'amor més llarga i encantadora a la història de la literatura». Un cop acabada la seva relació, les dues dones van seguir sent amigues fins a la mort de Woolf, el 1941. La reivindicació d'una nova identitat femenina, doncs, serà un dels eixos fonamentals tant de l'obra narrativa com dels textos més pròpiament assagístics de l'escriptora.

Carrera literària

Virginia Woolf va començar a escriure professionalment el 1905, inicialment per al *Times Literary Supplement* amb una peça de periodisme sobre Haworth, llar de la família Brontë. La seva primera novel·la, *The Voyage Out*, va ser publicada el 1915 per l'editorial del seu germanastre, Gerald Duckworth and Company Ltd. En aquesta novel·la, com a *Night and Day* (1919), l'escriptora ja es mostra disposada a trencar els esquemes narratius precedents, però amb prou feines va merèixer consideració per part de la crítica. Només després de la publicació de *La senyora Dalloway* (1925, traduccions de Cèsar A. Jordana, amb el títol *Mrs. Dalloway*, Proa, 1930, i de Dolors Udina, La Magrana, 2013) i *Cap al far* els crítics van començar a elogiar la seva originalitat literària. En aquestes obres criden ja l'atenció el mestratge tècnic i l'afany

Virginia Woolf (1927)

experimental de l'autora, que introduïa a més a la prosa novel·lística un estil i unes imatges fins aleshores més propis de la poesia. Desaparegudes l'acció i la intriga, les seves narracions s'esforcen per copsar la vida canviant i inaferrable de la consciència.

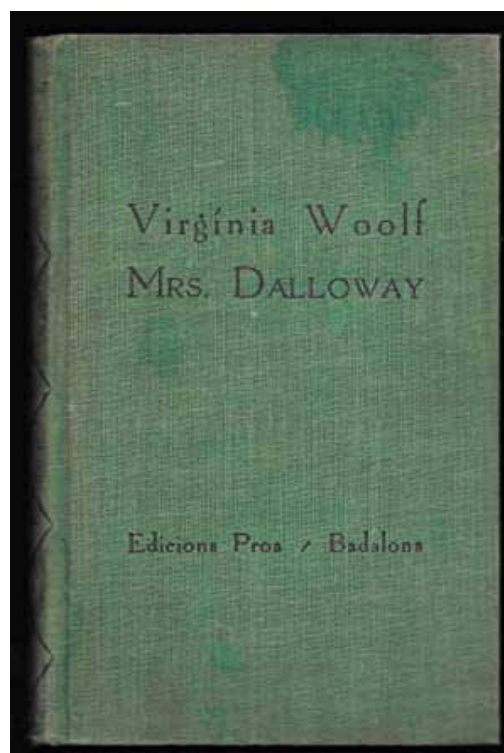
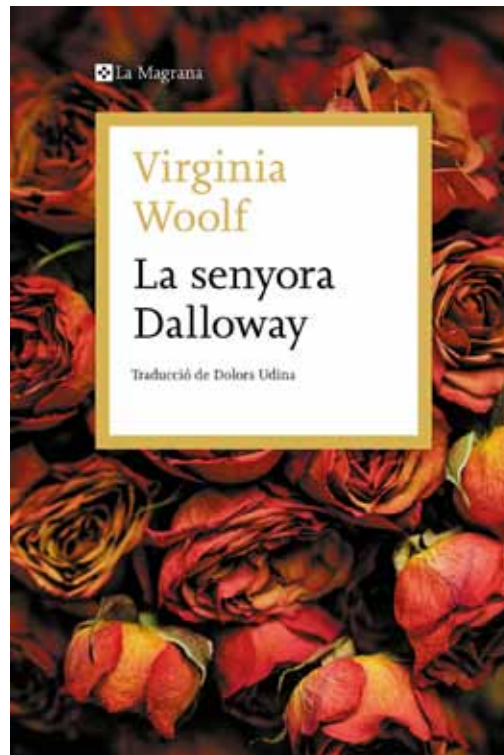
Woolf va experimentar amb especial interès amb el temps narratiu, tant en el seu aspecte individual, en el flux de variacions en la consciència del personatge, com en la relació amb el temps històric i col·lectiu. Així, l'esmentada obra *Orlando* (1928, traducció de Maria Antònia Oliver, Edhasa, 1985) constitueix una fantasia lliure, basada en alguns passatges de la vida de Vita Sackville-West, en què la protagonista viu cinc segles de la història anglesa. Es distingeix de la resta de les novel·les en intentar representar una persona real, fer "una biografia", com diu el subtítol. En una altra obra, *Les ones* (1931,

traducció de Maria Antònia Oliver, Edhasa, 1989), presenta el “flux de consciència” de sis personatges diferents, és a dir, el corrent preconscient d’idees tal com apareix a la ment, a diferència del lògic i ben travat monòleg tradicional, amb la qual cosa crea un ambient de poema en prosa.

L’última obra de Woolf, *Entre els actes* (1941, traducció de Marta Pera, Ed. Cal Carré, 2022), en resumeix les preocupacions principals: la transformació de la vida a través de l’art, l’ambivalència sexual i la reflexió sobre aspectes relacionats amb el flux del temps i amb el transcórrer de la vida. És el més líric dels seus llibres i està escrit principalment en vers. Virginia Woolf és també autora d’*Els anys* (1937, traducció de Maria Antònia Oliver, Ed. Nova Terra, 1973; Edhasa, 1988; La Temerària, 2018) i de l’assaig *Tres guinees* (1938, traducció de Marta Pessarrodona, Angle, 2011), plantejat com la resposta a un home que li escriu una carta preguntant-li de quina manera es pot evitar una Segona Guerra Mundial.

Assaig i influències

Virginia Woolf va escriure així mateix una sèrie d’assajos que giraven al voltant de la condició de la dona, en què va ressaltar la construcció social de la identitat femenina i va reivindicar el paper de la dona escriptora. A *Una habitació pròpia* (traducció d’Helena Valentí, Grijalbo, 1985; La Temerària, 2014)

revela l’evolució del seu pensament feminista. Va destacar al seu torn com a crítica literària, i va ser autora de dues biografies: una divertida recreació de la vida de la família de la poetessa Elizabeth Barrett Browning a través dels ulls del seu gos (*Flush: A Biography*, 1933, traducció de Roser Cardús, La Rosa dels Vents, 1938; trad. de Jordi Ferrando, Destino, 1989 i L’Avenç, 2017) i una altra sobre el crític Roger Fry. Així mateix, juntament amb E. M. Forster, va arribar a escriure una carta a diversos diaris anglesos sobre l’efecte que la censura tenia sobre l’ànim dels escriptors — arran de l’intent del *Sunday Express* de condemnar la novel·la de temàtica lèsbica *El pou de la solitud* (*The Well of Loneliness*), de Radclyffe Hall.

Sovint s’ha destacat que l’obra novel·lística de Virginia Woolf va estar influïda per la d’escriptors com Marcel Proust, James Joyce, Dorothy Richardson, Katherine Mansfield o Henry James. El que li és realment característic, el que la fa prominent entre els seus contemporanis, però, és precisament que va tractar de trobar un camí nou per a la novel·la, apartant-se i deixant de banda el realisme imperant i abandonant la convenció de la història així com la tradicional descripció dels personatges. En les seves novel·les, el lector rep la informació essencial no des d’una veu narrativa convencional sinó a través dels pensaments i

Talland House

de les percepcions dels mateixos protagonistes, en un exercici de polifonia narrativa d'una gran creativitat, bellesa i poèticitat. És per això, també, que Woolf és considerada una de les grans renovadores de l'idioma anglès, per aquest intent constant d'experimentar amb l'expressió del flux de la consciència i el caràcter psicològic subjacent dels personatges.

Suïcidi

Com s'ha dit més amunt, durant tota la seva vida Virginia Woolf va patir una malaltia mental avui descrita com a trastorn bipolar. Després d'acabar el manuscrit de la seva última novel·la (publicada pòstumament), *Entre els actes*, l'autora va patir una depressió semblant a la que havia tingut altres vegades. L'esclat de la Segona Guerra Mundial, la destrucció de casa seva —al 37

de Mecklenburgh Square— durant els atacs aeris alemanys sobre Londres i la freda acollida que va tenir la seva biografia sobre el seu amic Roger Fry van empitjorar la seva condició de manera que es va veure incapaç de seguir treballant. El 28 de març de 1941 Virginia Woolf es va posar l'abric, es va omplir les butxaques amb pedres i es va llançar al riu Ouse, prop de casa seva, on es va ofegar. El seu cos no va ser trobat fins al 18 d'abril. El seu marit va enterrar les seves restes incinerades sota un arbre a Rodmell, Sussex, on la parella tenia Monk's House, la casa de camp que havien adquirit l'any 1919 i on van viure l'últim any de la seva vida.

Textos autobiogràfics

Una bona manera d'introduir-se en el món literari de Virginia Woolf és, sens dubte, a través d'alguna de les seves millors novel·les que, com hem dit, el lector pot trobar recentment editades en català: *La senyora Dalloway* i *Cap al far*, per exemple. Si a més, es vol tenir un panorama més complet de la vida i els neguits literaris de l'autora, és molt interessant també l'esmentat llibre autobiogràfic *Un esbós del passat*. En aquest cas es tracta d'un text escrit per Woolf entre l'abril de 1939 i el novembre de 1940 on rememora les estades a la casa d'estiueig de Saint Ives i a partir de les quals reflexiona sobre la complicada relació amb els seus pares i sobre el naixement i les dificultats de dur a terme el seu desig d'escriure. A més, el lector disposa en català també del volum esmentat a la introducció d'aquest article, *Diari d'una escriptora* (Viena Edicions, 2022), més de 400 pàgines que són una selecció de les 3.000 que Virginia Woolf va escriure en forma de diari. Aquí hi trobarem l'expressió de la seva gran capacitat de treball, les consideracions —i sobretot les inseguretats— que exposa sobre el procés creatiu de les seves novel·les, moltes opinions sobre les seves lectures i, per damunt de tot, la gran incertesa que provocaven en l'escriptora l'aparició, la recepció i les crítiques que rebien els seus llibres. Tots dos volums han estat traduïts per Dolors Udina, que també n'ha redactat uns aclaridors epílegs.

La senyora Dalloway

La senyora Dalloway —sens dubte una de les novel·les més conegudes i divulgades de Virginia Woolf— ens presenta el monòleg interior de Clarissa Dalloway, una nostàlgica i insatisfeta dona benestant de classe mitjana-alta, al llarg d'un dia —concretament de mitjans de juny de 1923— en què es prepara per ser l'amfitriona d'una festa que es farà a casa seva a la nit. Els seus pensaments, que aniran endavant i endarrere, s'aniran creuant de forma magistral amb els dels altres personatges a través d'un estil que s'ha anomenat "flux de consciència". Tots els personatges, doncs, aniran alliberant les seves reflexions tant en el transcurs de les accions quotidianes que van duent a terme al llarg del dia, com a partir dels records de les accions passades. Temes com la posició de la dona a la societat, el sentiment amorós, la sexualitat, el matrimoni, els problemes mentals, la guerra, la mort i el suïcidi, aniran apareixent de forma més o menys explícita, en un text que va creixent com una complexa teranyina davant els ulls del lector.

Aquesta novel·la va ser traduïda per primera vegada al català l'any 1930 —com s'ha indicat més amunt— per Cèsar August Jordana, que ho va fer amb el títol de *Mrs. Dalloway*, en un moment en què només s'havia traduït a l'alemany i al francès. Dolors Udina, l'autora de la nova traducció que ara es publica, valora el seu precedent d'aquesta manera: "Tenint en compte la manca de recursos crítics i el desconeixement evident en aquell moment, només cinc anys després de la publicació del llibre en anglès, de quin seria el pes de l'autora en la literatura anglesa i mundial, em sembla que Jordana va fer una feina remarcable. Se li ha criticat el 'model de llengua', és clar, però ja sabem que això és consubstancial a la nostra literatura i, diguem, a la nostra condició de catalans" (ed. cit., p. 216). Malgrat això, el pas del temps imposava una nova traducció.

Udina, a l'epíleg de l'edició que hem esmentat, ens fa partícips de la seva vivència: després d'afirmar que "traduir *La senyora Dalloway* ha estat com un viatge iniciàtic, una immersió en un món de paraules i emocions", no es pot estar de reconèixer que "l'experiència de traduir aquest llibre (després d'haver-ne traduït gairebé uns dos-cents) m'ha deixat enlluernada, o potser seria més exacte dir il·luminada. Evidentment, era conscient de la importància de Virginia Woolf, però experimentar la seva literatura *des de dins* m'ha semblat un regal impagable". I encara, més endavant, afirma: "No és que no hagi traduït autors excel·lents al llarg de la vida, però no recordo haver experimentat mai una sensació espiritual i física tan evident de tenir entre mans *alta literatura*" (p. 215). Creiem que no hi pot haver una invitació més suggerent que aquestes paraules per endinsar-se en la lectura d'aquest gran clàssic. D'aquesta novel·la la directora holandesa Marleen Gorris en va fer l'any 1997 una notable versió cinematogràfica protagonitzada per Vanessa Redgrave (<https://www.youtube.com/watch?v=8uun6VReNK8>). ■

Està a la venda a :
Amazon.es

DOTZE

Escriptures Heterodoxes

© del text Jordi Salat Orteu. 2021

© de la publicació: Editorial 4+8, 2021

© de l'edició, coberta i maquetació,
Manel Aljama (de Servei Marqueting Digital), 2021

Printed by KDP, 2021

1a. edició, setembre 2021

ISBN: 9798477741359